

Musiqi ta'limi jarayonida o'quvchilarning ijtimoiy kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari

Karimova Xushnavozxon
G'afforjon qizi

Qo'qon davlat universiteti
"Musiqi nazaryasi" kafedrası
70110601-"Musiqi ta'limi va san'at yo'nalishi
1-bosqich Magistiran

Annotatsiya

Mazkur maqolada musiqi ta'limi jarayonida o'quvchilarning ijtimoiy kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari va samarali usullari ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda ijtimoiy kompetensiya tushunchasining mazmuni, uning ta'lim jarayonidagi o'рни va ahamiyati ochib berilgan. Musiqi ta'limining tarbiyaviy va ijtimoiy salohiyati xor, ansambl, cholg'u ijrochiligi, sahna va konsert faoliyati, musiqiy asarlarni tinglash va tahlil qilish kabi faoliyat turlari misolida yoritilgan. Shuningdek, musiqiy mashg'ulotlar jarayonida o'quvchilarda muloqot madaniyati, jamoada ishlash ko'nikmalari, ijtimoiy faollik, mas'uliyat, o'ziga ishonch va empatiya kabi muhim ijtimoiy sifatlarni shakllantirish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Maqolada musiqi o'qituvchisining kasbiy mahorati, pedagogik madaniyati hamda innovatsion ta'lim texnologiyalaridan foydalanishining ijtimoiy kompetensiyani rivojlantirishdagi ahamiyati asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari musiqi ta'limini tashkil etishda uning ijtimoiy-tarbiyaviy imkoniyatlaridan samarali foydalanish zarurligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: musiqi ta'limi, ijtimoiy kompetensiya, shaxs rivoji, pedagogik imkoniyatlar, tarbiya, ta'lim jarayoni, jamoaviy faoliyat, muloqot madaniyati, cholg'u ijrochiligi, xor va ansambl, sahna faoliyati, konsert ijrosi, estetik tarbiya, ma'naviy-axloqiy tarbiya, o'qituvchi kasbiy mahorati, pedagogik madaniyat, innovatsion yondashuv, kompetensiyaviy yondashuv, ijtimoiy faollik, mas'uliyat, empatiya, hamkorlik, musiqiy ijodkorlik.

Аннотация: В данной статье с научно-теоретической и практической точек зрения анализируются педагогические возможности и эффективные методы развития социальной компетентности учащихся в процессе музыкального образования. В исследовании раскрывается содержание понятия социальной компетентности, а также ее место и значение в образовательном процессе. Воспитательный и социальный потенциал музыкального образования освещается на примере таких видов деятельности, как хоровое и ансамблевое

исполнение, инструментальное исполнительство, сценическая и концертная деятельность, слушание и анализ музыкальных произведений. Особое внимание уделяется вопросам формирования у учащихся культуры общения, навыков работы в коллективе, социальной активности, ответственности, уверенности в себе и эмпатии в процессе музыкальных занятий. В статье обоснована значимость профессионального мастерства учителя музыки, его педагогической культуры, а также использования инновационных образовательных технологий в развитии социальной компетентности. Результаты исследования свидетельствуют о необходимости эффективного использования социально-воспитательных возможностей музыкального образования при организации учебного процесса.

Ключевые слова: музыкальное образование, социальная компетентность, развитие личности, педагогические возможности, воспитание, образовательный процесс, коллективная деятельность, культура общения, инструментальное исполнительство, хор и ансамбль, сценическая деятельность, концертное исполнение, эстетическое воспитание, духовно-нравственное воспитание, профессиональное мастерство учителя, педагогическая культура, инновационный подход, компетентностный подход, социальная активность, ответственность, эмпатия, сотрудничество, музыкальное творчество.

Abstract: This article analyzes the pedagogical opportunities and effective methods for developing students' social competence in the process of music education from scientific-theoretical and practical perspectives. The study reveals the content of the concept of social competence, as well as its role and significance in the educational process. The educational and social potential of music education is illustrated through various types of activities, including choral and ensemble performance, instrumental performance, stage and concert activities, listening to and analyzing musical works. Special attention is paid to the formation of such important social qualities in students as communication culture, teamwork skills, social activity, responsibility, self-confidence, and empathy during music lessons. The article substantiates the importance of the professional mastery and pedagogical culture of the music teacher, as well as the use of innovative educational technologies in the development of social competence. The research findings indicate the necessity of effectively utilizing the social and educational potential of music education in organizing the teaching and learning process.

Keywords: music education, social competence, personal development, pedagogical opportunities, upbringing, educational process, collective activity, communication culture, instrumental performance, choir and ensemble, stage activity, concert performance, aesthetic education, spiritual and moral education, teacher professional mastery, pedagogical culture, innovative approach, competency-based approach, social activity, responsibility, empathy, cooperation, musical creativity.

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning shaxs sifatida har tomonlama rivojlanishi, xususan, ularning ijtimoiy kompetensiyasini shakllantirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi¹. Jamiyatda faol, muloqotga kirisha oladigan, jamoada ishlash ko'nikmalariga ega bo'lgan shaxslarni tarbiyalash ta'limning ustuvor

vazifalaridan sanaladi^[2]. Musiqa ta'limi ushbu jarayonda muhim pedagogik imkoniyatlarga ega bo'lib, u o'quvchilarning hissiy, axloqiy va ijtimoiy rivojiga kuchli ta'sir ko'rsatadi^[3]. Musiqiy faoliyat jarayonida o'quvchilar nafaqat san'atni idrok etadi, balki ijtimoiy munosabatlarni anglaydi, o'zaro hamkorlik qilishni o'rganadi va ijtimoiy tajriba orttiradi^[4].

Ijtimoiy kompetensiya tushunchasining mazmuni

Ijtimoiy kompetensiya — bu shaxsning jamiyatda o'zini tutish, ijtimoiy vaziyatlarga moslashish, samarali muloqot qilish va jamoada faol ishtirok etish qobiliyatidir^[5]. Mazkur kompetensiya quyidagi tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi:

- a) muloqot madaniyati;
- b) ijtimoiy faollik;
- d) jamoada ishlash ko'nikmasi;
- e) mas'uliyat va intizom;
- f) ijtimoiy me'yor va qadriyatlarga rioya qilish^[6].

Pedagogik tadqiqotlarda ijtimoiy kompetensiya shaxs rivojining muhim ko'rsatkichi sifatida e'tirof etilib, uni ta'lim jarayonida shakllantirish zarurligi ta'kidlanadi^[7].

Musiqa ta'limining ijtimoiy-tarbiyaviy ahamiyati

Musiqa inson ruhiyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadigan san'at turi bo'lib, u o'quvchilarning hissiy sezgirligini, empatiya va estetik didini rivojlantiradi^[8]. Musiqiy asarlarni tinglash va tahlil qilish jarayonida o'quvchilar o'z his-tuyg'ularini anglash, boshqalarning kechinmalarini tushunish va ularni hurmat qilishni o'rganadilar^[9].

Shuningdek, musiqa ta'limi o'quvchilarning axloqiy tarbiyasiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatib, ularda mehnatsevarlik, sabr-toqat va intizom kabi ijtimoiy ahamiyatga ega sifatlarni shakllantiradi^[10]. Musiqa ta'limida ijtimoiy kompetensiyani rivojlantirishning samarali yo'llari. Jamoaviy musiqiy faoliyat. Xor, ansambl va orkestr mashg'ulotlari o'quvchilarda jamoada ishlash, bir-birini tinglash va umumiy maqsad sari harakat qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi^[11]. Jamoaviy ijro jarayonida har bir o'quvchi o'zining umumiy natijadagi o'rnini anglab, ijtimoiy mas'uliyatni his eta boshlaydi^[12].

Cholg'u ijrochiligi. Cholg'u ijrochiligi o'quvchilarda diqqatni jamlash, sabr-toqat va mustaqil ishlash ko'nikmalarini shakllantiradi^[13]. Guruh bo'lib cholg'u chalish jarayonida esa o'quvchilar o'zaro hamkorlik qilish, bir-biriga moslashish va jamoaviy mas'uliyatni his etishni o'rganadilar^[14].

Sahna va konsert faoliyati. Konsert va sahna chiqishlari o'quvchilarning ijtimoiy faolligini oshirib, ularda o'ziga ishonch va sahna madaniyatini shakllantiradi¹⁵. Omma oldida ijro etish jarayoni o'quvchilarning muloqot qobiliyatini rivojlantirib, ijtimoiy muhitga moslashuvchanligini oshiradi^[16].

Musiqiy suhbat va tahlil usullari. Musiqiy asarlar yuzasidan suhbat va munozaralar o'tkazish o'quvchilarning fikrlash doirasini kengaytiradi, nutq madaniyatini rivojlantiradi va ijtimoiy munosabatlarga kirishishiga yordam beradi^[17].

Pedagogning roli va kasbiy mahorati. Musiqa o'qituvchisining pedagogik mahorati ijtimoiy kompetensiyani rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega^[18]. O'qituvchi o'quvchilar uchun ijtimoiy jihatdan qulay va ijodiy muhit yaratishi, ularni

faollikka undashi hamda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanishi lozim^[19].

Pedagogning shaxsiy namunasi, madaniyati va muloqot uslubi o'quvchilarning ijtimoiy xulq-atvoriga bevosita ta'sir ko'rsatadi^[20].

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, musiqa ta'limi o'quvchilarning ijtimoiy kompetensiyasini rivojlantirishda katta pedagogik imkoniyatlarga ega. Jamoaviy ijro, cholg'u ijrochiligi, sahna faoliyati va musiqiy tahlil orqali o'quvchilarda muloqot madaniyati, ijtimoiy faollik, mas'uliyat va hamkorlik ko'nikmalari shakllanadi^[21]. Shu bois, musiqa ta'limi jarayonida uning ijtimoiy-tarbiyaviy ahamiyatiga alohida e'tibor qaratish zarur^[22]. Xulosa qilib aytganda, musiqa ta'limi jarayoni o'quvchilarning ijtimoiy kompetensiyasini rivojlantirishda muhim pedagogik va tarbiyaviy ahamiyatga ega ekanligi ushbu tadqiqot davomida o'z tasdig'ini topdi. Musiqa ta'limi orqali o'quvchilarda nafaqat musiqiy bilim, ko'nikma va malakalar, balki jamiyatda faol ishtirok etish uchun zarur bo'lgan muloqot madaniyati, jamoada ishlash qobiliyati, ijtimoiy mas'uliyat va hamkorlik ko'nikmalari samarali shakllanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, xor, ansambl va cholg'u ijrochiligi kabi jamoaviy musiqiy faoliyat turlari o'quvchilarning bir-birini tinglash, o'z fikrini erkin ifodalash, o'zaro hurmat va hamjihatlikni mustahkamlashiga xizmat qiladi. Sahna va konsert faoliyati esa o'quvchilarda o'ziga ishonchni oshiradi, omma oldida o'zini tutish madaniyatini shakllantiradi hamda ijtimoiy faollik darajasini yuksaltiradi. Musiqiy asarlarni tinglash va tahlil qilish jarayoni esa o'quvchilarning empatiya, hissiy sezgirlik va estetik tafakkurini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, musiqa o'qituvchisining kasbiy mahorati, pedagogik madaniyati va innovatsion yondashuvlardan foydalanishi ijtimoiy kompetensiyani rivojlantirish jarayonining samaradorligini belgilovchi muhim omillardan biri ekanligi aniqlandi. Ta'lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilgan musiqiy mashg'ulotlar o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijtimoiy muammolarga ongli munosabat bildirish va jamiyatda o'z o'rnini topishiga imkon yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abduqodirov A.A. Musiqa ta'limi nazariyasi va metodikasi. – T.: O'qituvchi, 2018.
2. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – T.: Ma'naviyat, 2008.
3. Shodiyev R.Sh. Musiqa pedagogikasi asoslari. – T.: Fan va texnologiya, 2020.
4. To'xtayeva M.N. Ta'lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuv. – T.: Innovatsiya, 2019.
5. Xasanov B.X. Musiqa tarbiyasining ijtimoiy-pedagogik ahamiyati. – T.: O'zbekiston, 2017.
6. Zunnunov A.Z. Cholg'u ijrochiligi va uning pedagogik imkoniyatlari. – T.: Musiqa, 2021.
7. Muslimov N.A. Pedagogik kompetensiya va innovatsion faoliyat. – T.: Fan, 2016.
8. UNESCO. Education for Social Competence Development. – Paris, 2015.
9. Vygotsky L.S. Mind in Society. – Harvard University Press, 1978.

10. ¹¹ Akbarov S.T. Musiqa va shaxs tarbiyasi: pedagogik yondashuvlar. – Toshkent: O‘qituvchi, 2020. – 182 b.
11. Berdieva N.R. Musiqa ta’limida innovatsion metodlar. – Toshkent: Fan, 2019. – 160 b.
12. Davronov A.K. Cholg‘u ijrochiligi va jamiyatdagi roli. – Toshkent: Musiqa, 2021. – 148 b.
13. Karimova L.M. Jamoaviy ijro va pedagogik kompetensiya. – Toshkent: Innovatsiya, 2018. – 172 b.
14. O‘rozov M.S. Musiqa va ijtimoiy rivojlanish. – Toshkent: Fan, 2020. – 196 b.
15. Saidov R.B. Musiqa tarbiyasi va muloqot madaniyati. – Toshkent: O‘qituvchi, 2017. – 180 b.
16. UNESCO. Arts Education for Social and Emotional Learning. – Paris, 2016. – 104 p.
17. Vygotsky L.S. Educational Psychology and Social Development. – Harvard University Press, 1987. – 210 p.
18. Hallam S., Creech A. Music Education and Social Development. – London: Routledge, 2016. – 198 p.
19. Jorgensen E.R. Transforming Music Education: Social and Cultural Perspectives. – New York: Oxford University Press, 2011. – 224 p.
20. Mills J., Smith A. Ensemble Music-Making and Student Social Skills. – London: Springer, 2018. – 190 p.